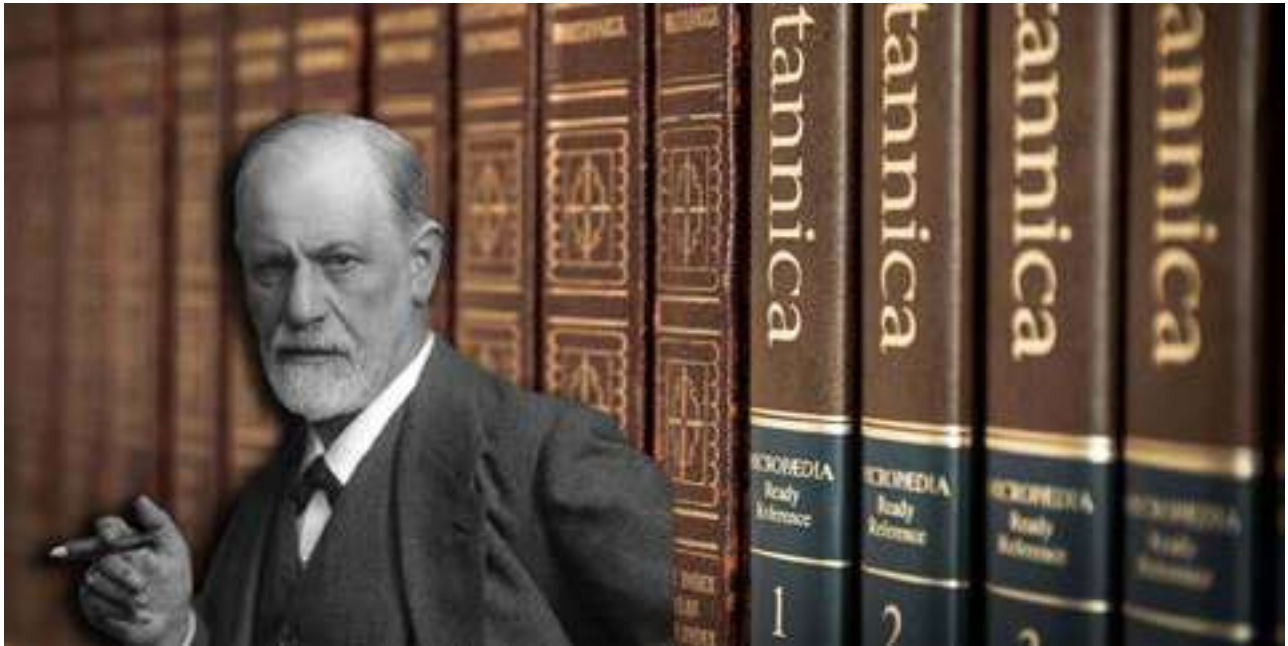

FA UN SEGLE: BREU INFORME DE LA HISTÒRIA DE LA PSICOANÀLISI

Resum

En aquest article es comenta el que Freud va publicar fa cent anys. L'empresa editorial britànica va demanar-li una breu exposició de la seva tasca per tal de poder-la col·locar al seu diccionari, que reflectia les persones que havien contribuït a construir culturalment la primera part del segle xx. Freud el va escriure al final del 1923 i es va publicar en anglès el 1924, per bé que l'original era en alemany, i es va publicar el 1928. Cal, això sí, no confondre'l amb el que va escriure dos anys més tard, al 1926, per a l'*Encyclopaedia Britannica*.

L'article fa un resum de la seva trajectòria al costat de Breuer i la seva separació, que va donar peu a l'inici de la psicoanàlisi. Freud repeteix diverses vegades que no s'ha de reduir la psicoanàlisi només a la clínica. L'inconscient, la seva gran aportació a la cultura, pertany al funcionament normal de la psique. Per això anomena el seu treball també «una nova psicologia» i a l'article l'autor parla d'antropologia psicoanalítica.

Paraules clau

Acontecimiento, Edipo, femenino, tecnología, biologización, autorganización, atractor.

Abstract

In this article, it discusses what Freud published a hundred years ago or a century ago. The British publishing company asked him for a brief exposition of his work to include it in their dictionary, which reflected the people who had culturally contributed to the first part of the 20th century. Freud wrote it at the end of 1923, and it was published in English in 1924, even though the original was in German, which was published in 1928. However, it should not be confused with what he wrote two years later in 1926 for the Encyclopaedia Britannica.

The article provides an overview of his journey with Breuer and their separation, which gave rise to the beginning

of psychoanalysis. Freud emphasizes multiple times that psychoanalysis should not be limited to the clinical field. The unconscious, his significant contribution to culture, belongs to the normal functioning of the psyche. That's why he also refers to his work as "a new psychology," and in the article,

És agradable, si més no per a mi, rellegir els articles que Sigmund Freud va escriure fa cent anys. Sempre se n'aprèn. Cal recórrer i retornar a les fonts per poder avançar i no pervertir-nos en l'àmbit psicoanalític. Així i tot, cal saber el context en què s'escriuen els articles. Entre el 1923 i el 1924, seguint *El siglo del psicoanálisis* (Rodríguez, 1996), la conjuntura era: diagnòstic del càncer maxil·lar, naixements de nets, publicació del treball *El yo y el ello*, relacions dificultoses amb Rank, traduccions de les obres, inici de la publicació dels seus escrits, manteniment de la correspondència i visites de persones il·lustres a casa seva. I la decisió de la seva filla Anna de romandre al costat del seu pare i mantenir la paraula d'una mort digna amb el seu metge. I en aquest context publica, per demanda, l'article que es comentarà.

Per això podem jugar amb diferents verbs: memorar, commemorar, celebrar, recordar. Els diccionaris en donen la seva definició i, a més depèn del text en el seu context. I mai, hi insisteixo, un terme no queda mai tancat pels diccionaris, sense treure'ls l'autoritat. Certament. Si fos així, la creativitat desapareixeria. Seria la mort lingüística. I els diccionaris no són els que imposen, sinó l'evolució mateixa dels pobles en crear nous termes, no únicament per sobreviure sinó també per viure, crear i gaudir. El llenguatge popular creatiu és vital, dinàmic i s'imposa juntament, i no malgrat, amb la perfecció exigida pels diccionaris, la gramàtica i la terminologia o termes específics de cada branca científica. És cert que una bona redacció amb paraules ben comprensibles és bona literatura. I aquí hi entra Freud. Els seus escrits són molt comprensibles, entenedors i il·lustratius.

Per tant, amb aquest article *no memoro* (informar del fet) *ni commemoro* (celebrar un esdeveniment amb

the author discusses psychoanalytic anthropology.

Keywords

Unconscious. anthropology, clinic, normality.

tots els honors i discursets) Freud, sinó que *el recordo* (traure a la memòria vitalment, fent-lo present amb la seva creativitat, dinamisme, enginy i compromís que no exclou sinó que inclou defectes, limitacions. Si no s'hi inclou l'ombra, no hi ha record sinó engany. I actuar). Per tant, res d'un Freud idealitzat o icona sinó que com ell va mostrar: *Lego regeix el principi de realitat*. I la pregunta que sorgeix és no tant què faria Freud en aquesta cibercultura, sinó nosaltres: l'àmbit psicoanalític, què fem? No sabem què faria Freud; d'això no n'hi ha cap dubte; però si estem amarats de la seva axiologia professional, serem creadors dins dels nostres contextos o *Sitz im leben*.

Commemorar pot ser posar a la ment, o com memorar és emmagatzemar, o com celebrar és fer memòria d'un esdeveniment, no implica el cor, l'acció. I això és ben vàlid. Tanmateix, recordar és portar des del cor, vitalment, l'esdeveniment que cal recrear. El cervell emmagatzema, el cor reviu. I toca els nivells tant conscients com inconscients, tant personals com tribals o col·lectius.

I m'agrada així, com ho desitjo, recordar o remoure afectivament, que hi entra tot el món de sentiments primaris i secundaris, un article de fa un segle. Aquesta vegada em toca el que va publicar el 1924. Un article no d'envergadura sinó d'informació. Freud tenia aleshores 67 anys. Quantes coses més havien de passar els anys següents en què Freud treballaria amb el patiment diari amb el seu *monstre*, que no li permetrà parlar de forma àgil. Sempre amb esforços. I viure demana esforços.

L'article és àgil, entretingut i amb mirada ampla i arriscada. No faré un comentari de l'article, sinó que vull rescatar-ne un aspecte que, malauradament, callen

els programes de les escoles psicoanalítiques, siguin del corrent que siguin: *l'antropologia psicoanalítica*. Els termes explícits són personals, Freud ho diu d'una altra forma: *Una nova psicologia*. No reduir-nos només a la clínica; cosa que Freud no va fer mai. I romandre en aquest aspecte, real però parcial, no és seguir l'esperit no de Freud, sinó de la psicoanàlisi. Sabem que Freud és la psicoanàlisi, però no tota la psicoanàlisi és Freud. Freud va descobrir i posar nom a una realitat humana no coneguda empíricament; la filosofia, sí, però, en parlava sense experiència.

L'article va ser redactat al final del 1923 i publicat el 1924, segons Ernest Jones (1986), a demanda de l'empresa Encyclopaedia Britannica Publishing. El llibre on va sortir l'article tenia com a títol: *Estos años memorables: cómo se fue forjando el siglo veinte, según el relato de muchos de sus hacedores*. I el capítol de Freud: «Psicoanálisis. Exploración de los recovecos ocultos de la mente». Per bé que Freud el va escriure en alemany (publicat el 1928 amb el títol *Breve reseña del psicoanálisis*), es va traduir a l'anglès. Cal, això sí, no confondre'l amb el que va escriure dos anys més tard (1926) per a la *Encyclopaedia Britannica* (Jones, 1986).

I entrem a l'article. Em baso en el que hi ha al volum XIX de les *Obras completas*. No he trobat comentaris o d'altres traduccions (per això deixo les cites en castellà, per tal d'evitar traducció sobre traducció i no cal recordar la font). L'article es presenta en cinc parts. I com sempre, Freud és un bon relator. Parla senzill i clar, sense perdre pregonesa. De l'article em fixaré només en un aspecte que, com he indicat anteriorment, Freud clarifica i hi insisteix: l'antropologia psicoanalítica. Actualment, però, té un perill que comentaré al final.

La primera part, que cal tenir present, ens situa a l'inici de l'inici de la psicoanàlisi. I no convé, sinó cal retornar sempre a les fonts per poder actuar en l'actualitat. De Freud, cal assumir-ne l'esperit indagador i investigador junt amb les dificultats, i poder anar més endavant que el mestre com va fer amb Charcot, Janet i Breuer. Cal recordar el seu entorn, la seva formació i la seva capacitat crítica davant dels fets humans. Ens diu:

Respecto al factor psíquico, no podían aprehenderlo, lo abandonaban a los filósofos, místicos y... curanderos, y consideraban acientífico consagrarse a él.

Més endavant:

[...] los sujetos tras la hipnosis, se tuvo la impresión más nítida de la existencia de procesos anímicos a los que no se podía dar otro nombre que el de «inconsciente». Es verdad que lo inconsciente era examinado desde hacía mucho tiempo por los filósofos como concepto teórico, pero aquí, en los fenómenos del hipnotismo, se volvió por vez primera algo vivo, palpable y objeto de experimentación.

I no s'ha d'oblidar la font o origen de la psicoanàlisi:

Difícilmente se sobreestimaré la significación del hipnotismo para el nacimiento del psicoanálisis (Freud, 1975).

Podem recollir-ne la font i l'inconscient palpable, no considerat per la medicina i, com a concepte feia temps, i afegeixo també segles en el món oriental. Penso que l'entorn li era ben hostil... no seguia els protocols *oficials* de mesurar com quantificar, i reduir-ho tot només a biologia.

Del segon apartat m'interessa destacar, en primer lloc, que el resultat de totes les investigacions fetes amb Breuer el van publicar al llibre *Estudis sobre la histèria*, quinze anys després, i com també va venir la separació dels autors. I Freud, aquest és el seu enginy, va voler continuar on Breuer no va voler. Diu:

Las innovaciones técnicas que introdujo y los descubrimientos que hizo transformaron el procedimiento catártico en el psicoanálisis. El paso decisivo fue, sin duda, su decisión de renunciar a la hipnosis como curso técnico.

I això el va empènyer a cercar un altre camí, que va ser el de l'associació lliure amb les seves regles junt amb l'art de la interpretació. I va constatar un fet que va

formular: La teoria de la repressió. I ho remarca així:

Y ahora la experiencia enseñaba un hecho enteramente nuevo y sorprendente acerca de la naturaleza de esas fuerzas en recíproca lucha. La represión partía regularmente de la persona consciente (el yo) del enfermo, e invocaba motivos éticos y estéticos, afectando a mociones egoístas y crueles que en general podían resumirse bajo el nombre de mociones males, pero, sobre todo, a mociones sexuales de deseo, a menudo de las más flagrantes y prohibidas.

I continuant llegint trobem la forta descoberta de la sexualitat infantil i anem veient que no tot era patologia:

Para armonizar esta sexualidad infantil con la llamada «normal» del adulto y con la vida sexual anormal de los perversos.

I en aquest treball d'indagació i investigació, Freud va trobar-se sol al llarg de deu anys. I va anar construint la teoria psicoanalítica. Cal destacar quan diu:

En el aspecto filosófico, esta teoría debió adoptar el punto de vista de que lo anímico no coincide con lo consciente, de que los procesos anímicos son en sí inconscientes y solo se harían conscientes por la operación de órganos particulares (instancias y sistemas).

I conclou amb aquesta idea al segon apartat:

La teoría psicoanalítica de las neurosis contenía muchas cosas contrarias a las opiniones e inclinaciones dominantes y susceptibles de provocar asombro, repugnancia e incredulidad en los extraños.

I, al final, introdueix quelcom molt mal entès ja en vida de Freud:

[...] se destacó el complicado vínculo de sentimientos con los progenitores, el llamado «complejo de Edipo».

I, dit sigui de passada, agafa el títol però no el mite.

En trec, d'aquest apartat, la soledat en el nostre treball per enriquir les teories i avançar malgrat les teories existents, i com a camí d'una teoria del funcionament normal de la psique. El valor de la importància de la vida sexual infantil, que condiona l'adult. I un fenomen molt clar que és la repressió, en el sentit freudià, com la supressió de plena vigència. Només cal obrir els ulls i observar atentament.

I entrem al tercer apartat que comença a donar peu per insistir en un afer que no es té en compte: l'antropologia psicoanalítica (com a títol que he indicat).

Reproduiré els textos significatius. Parteix d'un cas concret, sense especular per mostrar-la.

Sus resultados, entonces, no afectaban solo el campo de la vida anímica patológica; tampoco era lícito desdeñarlos en la comprensión de la función normal.

Aquí ens exposa com de la psicopatologia cal passar o comprendre que tot el que ha dit pertany a la funció normal. I diu a continuació:

El psicoanálisis consiguió demostrar muy pronto, en dos clases de fenómenos, su utilidad para el esclarecimiento de actividades anímicas no patológicas... y tales sucesos poseen sentido y se generan en virtud de la perturbación de una intención consciente, por otra, sofocada, a menudo directamente inconsciente.

I per això recorda els dos llibres escrits per ell: *Psicopatología de la vida cotidiana* (1904), on parla dels actes fallits, entre altres. Per no parlar del seu gran llibre, que al principi va semblar un fracàs: *La interpretación de los sueños* (1900). I ens afirma:

El sueño no es un síntoma patológico, sino una operación de la vida anímica normal.

I més endavant de forma clara:

[...] el psicoanálisis alcanzó una doble significación: no era solo una nueva terapia de las neurosis, sino ade-

más, una nueva psicología; elevaba el reclamo de ser tenido en cuenta no solo por los médicos neurólogos, sino por todos aquellos que cultivaban una ciencia del espíritu.

I malgrat ser molt mal rebuda la psicoanàlisi, ens diu Freud:

Esa universal hostilidad, empero, no consiguió impedir que el psicoanálisis, en el curso de la siguiente década, se extendiese sin cesar en dos direcciones: en el mapa o nuevos países y en el campo de las ciencias del espíritu.

I esmenta, a continuació, els autors Stanley Hall i Havelock Ellis. A més, cita les diverses publicacions. I, de forma satisfactòria, recorda que la segona dècada no va trobar-se aïllat. Així i tot, ja als anys 1911 i 1913 hi van haver les primeres dissidències amb Jung i Adler.

D'aquest apartat en recordem que la psicoanàlisi no és només teràpia, per bé que parteix d'aquest àmbit, sinó també, i més important, una antropologia: *una nova psicologia*. S'obre camins al mapa geogràfic i en el seu coneixement amb les revistes. Per altra banda, Freud no convenç tothom i venen les primeres dissidències en forma de crítiques negatives en revistes.

El quart apartat, ens indica Freud, són les lluites fortes amb la medicina convencional fins a poder entrar en el món psiquiàtric i tenir pes. Però, recordant que les simples lectures no formen ni preparen cap psicoanalista. Per això, Eitingon funda la primera policlínica psicoanalítica per tal que «el alumno se someta el mismo a un psicoanálisis». I ens recorda els conceptes de libido tant d'objecte com narcisista. I

[...] las acciones recíprocas entre estas dos fuerzas permitieron dar razón de gran número de procesos de la vida anímica, tanto «normales» como patológicos [...] así como psicosis y neurosis no estaban separadas por una frontera neta, como tampoco la había entre salud y neurosis».

I en el camp psiquiàtric va anar avançant amb Bleuler i Jung.

En aquest apartat ens queda clara la lluita per ser reconegut i remarcar que la psicoanàlisi explica els processos de la vida anímica normal. Un punt massa oblidat encara avui en dia.

En el darrer o cinquè apartat explica de forma clara, explícita i contundent el que ha anat afirmant en els apartats anteriors, però ampliant-ne l'aplicació. Al principi diu així:

Pero la importancia del psicoanálisis para la psiquiatría nunca le habría atraído la atención del mundo intelectual ni conquistado un sitio en *The History of Our Times*. Este último efecto proviene de su pertinencia para la vida anímica, no para la patológica [...] en este empeño llegó a descubrir constelaciones de fundamental significación; lisa y llanamente, a crear una nueva psicología, de suerte que era preciso decirse que la validez de semejantes descubrimientos no podía quedar circunscrita al campo de la patología [...] para proclamar al psicoanálisis como doctrina de los procesos anímicos más profundos, no accesibles directamente a la conciencia —como psicología de las profundidades—, y para poder aplicarlo a todas las ciencias del espíritu... y pasar de la vida anímica del individuo a las operaciones psíquicas de las comunidades humanas y pueblos, vale decir, de la psicología individual a la de las masas.

I Freud ho va aplicar a la lingüística, a la religió, a l'art a través dels estudis de Otto Rank, Hans Sachs, Oskar Pfister i havent de dir:

Por lo demás, este ejemplo advertirá al lector que también la aplicación del psicoanálisis a campos no médicos habrá de herir por fuerza prejuicios venerados, rozar arraigadas susceptibilidades y, así, provocar actitudes hostiles que tienen una base esencialmente afectiva.

Més avall expressa:

A medida que aumentaban los progresos de la cultura crecían las exigencias de la represión [...] la cultura se edifica sobre la renuncia de lo pasional... El psicoanálisis que de manera predominante, si no exclusiva, son mociones pulsionales las que caen bajo esa sofocación cultural.

I fruit de tot això és la creació de mites, la literatura, les arts plàstiques, com d'altres on el món pulsional ha estat reprimit i s'expressa en les ciències de l'esperit. I conclou aquest apartat amb els vincles de la infantesa amb les figures paternes amb el terme i concepte, que no mite, d'el complex d'Èdip. I això podem trobar-ho en la religió i en la pedagogia. I diu al final:

Por lo dicho, es licito formular la expectativa de que el psicoanálisis, del que se expusieron aquí de manera sucinta e insuficiente su desarrollo y los logros conseguidos hasta hoy, entrará como importante fermento en el desarrollo cultural de los próximos decenios y contribuirá a ahondar nuestra comprensión del mundo y a contrarrestar mucho de lo que se ha discernido como perjudicial en la vida.

I com a bon científic indagador i investigador honest expressa:

Pero hay algo que no debe olvidarse. Por sí solo, el psicoanálisis no puede brindar una imagen completa del mundo.

Un advertiment molt actual.

I amb aquest apartat queda expressat el que volia mostrar: la psicoanàlisi és una nova psicologia de l'ego que comporta o implica conèixer els processos anímics de la vida normal i podem construir una antropologia psicoanalítica.

Feta aquesta lectura selectiva, sorgeixen moltes ressonàncies. Un escrit de fa cent anys dona peu a fer una reflexió de la situació actual de la psicoanàlisi. Les revistes en parlen, però per un àmbit molt reduït, malauradament. En aquesta nova cibercultura cal donar ori-

entacions, i entenc que podem equivocar-nos, però qui no s'arrisca no avança. Comparteixo el darrer punt de l'article:

Si se admite la separación que hace poco he propuesto, y que descompone el aparato anímico en un yo dirigido al mundo exterior y dotado de conciencia, y en un ello inconsciente, gobernado por sus necesidades pulsionales, el psicoanálisis deberá calificarse como una psicología del ello (y de sus acciones eficaces sobre el yo) [...] desde la psicología del yo [...] y si a menudo esas contribuciones contienen lo esencial de una materia, ello solo se debe al valor que con derecho puede reclamar para nuestra vida lo inconsciente del alma, no discernido durante mucho tiempo.

Cal una profunda i renovada psicologia de l'ego sense embuts i clara que, partint de Freud, passi per totes les escoles i fins a arribar a Almendro Manuel i al darrer llibre de Grof: *El viaje del psiconauta* (2023).

No cal que hi insisteixi, però pressuposo qui em llegeix farà una mirada crítica i constructiva a l'article per avançar en una pedagogia comprensiva de la psicoanàlisi o de la psicologia de l'ego. Però, tot i així, cal observar una mica la situació actual. I per això em baso en un article del diari *Le monde diplomatique* en castellà, el títol del qual és «El lento naufragio de la psiquiatria pública». La idea central que n'he tret és la següent: una desbancada total de les orientacions psicoanalítiques que porta a una assistència terapèutica per una vigilància conductual i psiquiàtritzant dels problemes o dificultats humanes. La primera part de l'article fa una revisió de la història, a França, del món psiquiàtric fins als moments actuals, en què les malalties mentals lleus van a la privada, ben fornida econòmicament, i les malalties greus a la pública, on cada vegada hi ha menys suport econòmic: una massacre metòdica. I, a França, han entrat, i a casa nostra també, les *psy wars* del 1980 d'Anglaterra entre els partidaris de l'enfocament psicodinàmic, hereu de la psicoanàlisi, i els defensors dels models cognitius o neurocientífics. I com bé diu l'autor:

Una guerra idiota que va entrant arreu. Altrament

dit, un model assistencial terapèutic o un model de vigilància conductual. I, entenc, en lloc de tenir-los els dos ben conjugats en funció de la població. O es lluita amb constància o tothom amb la mínima dificultat humana o problema normal serà catalogat per les màquines, que faran diagnòstics de «patologia que acompanyarà amb psicofàrmacs».

El model empresarial haurà triomfat i la humanitat haurà perdut. Si una psicosi és una discapacitat i no una malaltia mental, entenc que alguna cosa no funciona en els ministeris de salut. Però amb tot això no hem sortit de la clínica com fa l'article. I cal sortir-ne. Penso i entenc que cal anar a la palestra com a antropologia psicoanalítica. I mostrar-ho com *una* i no *la* única antropologia vàlida. En una cibercultura, cal ser molt clars enfront a la invasió de les màquines, que treballen molt bé. Però les màquines no reemplacen la subjectivitat humana: poden parlar dels sentiments, sí, però no senten. Cal, per tant, una capacitat crítica des de l'ego que ha d'esdevenir profund: un jo total i integral. No oblidó que l'article ha estat escrit fa un segle i com a una senzilla informació... Ha passat molta aigua per aquest riu o de l'arbre que ha regat n'han nascut moltes i moltes branques del tronc: una gran pluralitat en l'àmbit psicoanalític, on a vegades es mostra una dialèctica infructífera per falta de diàleg. I penso en el llibre de Jarast (2021) en què uns capítols porten aquests títols: «El siglo XXI y la responsabilidad del psicoanalista» (1989) i «30 años después» (2018). O un altre autor de casa nostra: *Psicopatología del poder* (Tizón, 2015). I per tancar, un autor que sento citar moltes vegades, Slavoj Žižek (2021) amb un llibre, el subtítol del qual és ben actual i significatiu: *El poder en la Era de la Posthumanidad*, i amb la conclusió: «¿Durante cuánto tiempo podremos actuar globalmente y pensar localmente?» Cosa que es pot dir d'una altra forma com indico en altres llocs: Una visió global amb una acció local: GLOCAL, que pot ser indicador de maduresa integral. El tronc psicoanalític té moltíssimes branques velles però sanes i actuals encara, noves que ja donen fruits i també que neixen en la cibercultura, però les arrels són sempre el gran món inconscient ben plural, però amb la contrasenya: *shibbòlet*.

I concloc recordant que l'any vinent farà 100 anys (o un segle) de l'article de Sigmund Freud titulat «Les resistències contra la psicoanàlisi», que cent anys després continua tenint plena vigència i vigor. Què passa? Què fem? Les noves generacions han de buscar les noves formes per poder caminar psicodinàmicament en la cibercultura o bé sotmesos a les màquines. I recordant la frase de Freud (1856-1939): «Un és senyor del que calla i esclau del que diu». O aquella altra: «He preferit parlar de coses impossibles perquè d'allò possible se'n sap massa». I afegeixo personalment, per bé que coincidint també amb aquests autors: l'antropologia psicoanalítica no és d'*equilibri* sinó d'*equilibració*, i pot defensar i conrear la intimitat i interioritat de l'ésser humà. ■

Bibliografia

- Freud, S. *Breve informe sobre el psicoanàlisi*. Buenos Aires: Amorrortu editores, 1975.
- Grof, S. *El camino del psiconauta. Enciclopedia del viaje interior*, vols I y II. Barcelona: Kairós, 2022.
- Jarast, R. *Freud y los enemigos de la cultura*. Madrid: Psimática, 2021.
- Jones, E. *Vida y obra de Sigmund Freud*, vol. 3. Buenos Aires: Horme-Paidós, 1986.
- Rodrigue, E. *El siglo del psicoanálisis*. Buenos Aires: Sudamericana, 1996.
- Tizón, J. *Psicopatología del poder. Un ensayo sobre la perversión y la corrupción*. Barcelona: Herder, 2015.
- Venet, E. (2023). *Le monde diplomatique* en espanyol del 23 de julio de 2023, any XXVII, n.º 333.
- Žižek, S. *Cómo un ladrón en pleno día. El poder en la Era de la Posthumanidad*. Barcelona: Anagrama, 2021.

Jaume Patuel Puig
[@]jpatuel@copc.cat

